

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

เรื่องการรับรองบุตร เป็นข้อความคิดในระบบกฎหมายตะวันตก ซึ่งได้รับการยอมรับและใช้ในประเทศต่างๆ มายาวนาน แต่สำหรับเรื่อง การรับรองบุตรในประเทศไทยนั้น ข้อความคิดดังกล่าวนี้เพิ่งมีเข้ามาในสมัยจัดทำประมวลกฎหมาย เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงข้อความคิดจากเดิมที่ชายสามารถมีภริยาได้หลายคน มาสู่ระบบการสมรสตามแบบตะวันตกคือ การสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว และการสมรสต้องกระทำโดยการจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายคือบุตรที่เกิดจากการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงข้อความคิดดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องบุตรนอกสมรสตามมา ตามกฎหมายไทยนั้น บุตรนอกสมรสถือเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดา มีสิทธิและหน้าที่ต่อเพียงมารดาฝ่ายเดียวเท่านั้น บุตรนอกสมรสไม่มีสิทธิและหน้าที่ใดๆ ต่อบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของตน และบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรนอกสมรสก็ไม่มีสิทธิและหน้าที่ใดๆ ต่อบุตรนอกสมรสของตนเช่นกัน เนื่องจากเหตุดังกล่าวนี้ กฎหมายไทยจึงได้นำหลักในเรื่อง การรับรองบุตร แบบนานาชาติอารยประเทศเข้ามาใช้ เพื่อให้สิทธิแก่บุตรนอกสมรสให้ได้มีบิดาที่แท้จริง และก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างกัน แต่ตามกฎหมายไทยนั้นจากที่ได้ศึกษามาเห็นได้ว่า ไม่มีการแยกแนวความคิดในเรื่องการทำให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย (Legitimation) และเรื่องการรับรองบุตร (Acknowledgement) ออกจากกัน ต่างจากในต่างประเทศที่มีการแยกแยะวิธีการและผลของการทำให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย และการรับรองบุตรออกอย่างชัดเจน

วิธีการทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมี 3 วิธีคือ ประการแรก การที่บิดาสมรสกับมารดาในภายหลังอันมีผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดานับตั้งแต่วันจดทะเบียนสมรส ประการที่สอง การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรอันมีผลให้เด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้จดทะเบียนนับตั้งแต่วันที่จดทะเบียน ประการที่สาม การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรอันมีผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

จากวิธีการทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายทั้งสามวิธีดังกล่าวข้างต้น เป็นที่ชัดเจนว่า วิธีการที่เริ่มต้นด้วยความสมัครใจและเกิดจากความผูกพันที่บิดามีต่อเด็กอย่างแท้จริง คือการที่บิดามารดาสมรสกันภายหลังและการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หากบิดาที่มีความประสงค์ต้องการรับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายแต่ไม่อาจสมรสกับมารดาได้เนื่องจากตนหรือมารดามีคู่สมรสอยู่แล้ว ก็สามารถใช้วิธีการนี้ได้โดยไม่ก่อผลกระทบต่อเด็กและมารดาเด็กดังเช่นกรณีการฟ้องคดีแบบวิธีการที่สามซึ่งไม่ได้เริ่มจากความสมัครใจของบิดาอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามวิธีการที่บิดาจะรับรองเด็กเป็นบุตรโดยวิธีการจดทะเบียนดังกล่าวแม้จะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจที่ต้องการให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายก็ตาม แต่การกระทำแต่ฝ่ายเดียวย่อมไม่ก่อผลสัมฤทธิ์ตามกฎหมาย เนื่องจากการรับรองบุตรโดยวิธีการดังกล่าวยังต้องอาศัยเงื่อนไขความยินยอมจากมารดาและเด็กด้วย และที่สำคัญหากมารดาและเด็ก หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ให้ความยินยอม หรือคัดค้านว่าชายผู้จดทะเบียนรับรองบุตรไม่ใช่บิดาที่แท้จริง หรือในกรณีที่มารดาหรือเด็กไม่อาจให้ความยินยอมได้ ซึ่งตามกฎหมายกำหนดให้การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาจากศาล โดยบิดามีหน้าที่จะต้องนำคำพิพากษาศาลไปจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรจึงจะมีผลเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายขึ้นมา

สำหรับในต่างประเทศ จะมีวิธีการรับรองบุตรที่แตกต่างออกไปจากประเทศไทย ทั้งในเรื่องบุคคลที่สามารถรับรองบุตรได้ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่แนวคิดของแต่ละประเทศ โดยกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดว่าการนอกสมรสไม่ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของทั้งบิดาและมารดา ดังนั้นการรับรองบุตรจึงสามารถกระทำได้โดยทั้งบิดาและมารดา ส่วนตามกฎหมายของประเทศไทย ประเทศเยอรมัน และประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ถือว่าการนอกสมรสเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดาอยู่แล้วจึงไม่ต้องการรับรองโดยมารดาอีก และอีกทั้งในเรื่องวิธีการรับรองบุตร ในหลายประเทศมีวิธีการรับรองบุตรที่ไม่เคร่งครัด ไม่มีพิธีการ และขั้นตอนยุ่งยากมากมายนัก และสามารถทำได้หลายวิธี เพื่อให้เด็กได้รับการรับรองจากบิดาที่แท้จริงของตน อันเป็นผลให้ได้รับสิทธิของตนที่พึงจะได้รับจากบิดา ดังเช่น ในประเทศญี่ปุ่นและประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้ยอมรับหลักการรับรองบุตรที่บิดาจดไว้ในพินัยกรรม และในประเทศฝรั่งเศส การรับรองบุตรนั้นสามารถกระทำได้ทั้งจดบันทึกลงในสูติบัตรของบุตร หรือจดลงในเอกสารราชการก็เป็นการเพียงพอ ซึ่งวิธีการต่างๆ เหล่านี้ทำให้การรับรองบุตรมีความหลากหลายขึ้น ทำให้บิดาสามารถรับรองบุตรของตนได้อย่างสะดวกแม้ในกรณีฉุกเฉิน และเป็นประโยชน์แก่บุตรผู้ถูกรับรองเอง ที่จะได้รับสิทธิต่าง ๆ ในฐานะเป็นบุตรของบิดาฝ่ายขึ้น

แต่ทั้งนี้ แม้ว่าวิธีการรับรองบุตรจะมีได้หลากหลายแต่การรับรองบุตรดังกล่าวยังต้องมีความรัดกุมด้วย ในประเทศสหรัฐอเมริกาในมลรัฐที่รับเอาหลักการใน Uniform Parentage Act

ไปใช้ เช่น มลรัฐAlabama, มลรัฐCalifornia, มลรัฐColorado, มลรัฐDelaware, มลรัฐHawaii, มลรัฐKansas, มลรัฐMassachusetts ได้กำหนดถึงวิธีการในการพิสูจน์ถึงความเป็นบิดาที่แท้จริงของเด็กเอาไว้ โดยวิธีการพิสูจน์ทางพันธุกรรม (DNA) ก่อนการรับรองบุตร เพื่อเป็นการค้นหาบิดาที่แท้จริงของบุตร ซึ่งการพิสูจน์ทางพันธุกรรมนี้เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มีความชัดเจนแน่นอน และน่าเชื่อถือได้ การกำหนดวิธีการพิสูจน์ทางพันธุกรรม (DNA) จึงเป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่าชายผู้มาขอรับรองความเป็นบิดาของบุตรนั้น เป็นบิดาและบุตรกันอย่างแท้จริงโดยมิต้องสงสัย

ในเรื่องความสามารถของบิดาในการรับรองบุตรก็เช่นกัน ในหลายประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน, ประเทศสวีเดน ได้กำหนดให้มีการกำหนดความสามารถของบิดาที่เป็นผู้เยาว์หรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถในการเข้ารับรองบุตรของตนให้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือจากศาลก่อนแล้วแต่กรณี เพื่อเป็นการคุ้มครองการแสดงเจตนาการรับรองบุตรของผู้เยาว์หรือบุคคลไร้ความสามารถ

เนื่องจากในประเทศไทยไม่มีข้อความคิดในเรื่องประเภทของบุตรนอกสมรส ดังนั้นหากเป็นบุตรที่เกิดนอกสมรสไม่ว่าในกรณีใด ๆ บิดาก็สามารถให้การรับรองบุตรได้ เช่นเดียวกับในประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น สวีเดน และสหรัฐอเมริกา แต่ทั้งนี้ ในกฎหมายดั้งเดิมของบางประเทศก็ได้กำหนดประเภทของบุตรนอกสมรสไว้ ว่าหากเป็นบุตรที่เกิดจากชู้หรือการสมรสระหว่างญาติสนิทก็ไม่สามารถได้รับการรับรอง เช่นในประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นซึ่งในปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว และในหลายประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมรับหลักการให้สามารถรับรองบุตรที่ตายไปแล้วได้ แต่บุตรนั้นต้องมีผู้สืบสันดาน ต่างจากประเทศไทยที่มีได้กำหนดเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนมีแต่เพียงคำพิพากษาฎีกาว่าบิดาสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้จดทะเบียนรับบุตรที่เสียชีวิตไปแล้วได้เท่านั้น

โดยมากในแต่ละประเทศ การรับรองบุตรก่อตั้งความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร นับแต่วันที่การรับรองบุตรตามแบบที่แต่ละประเทศกำหนดได้ทำเสร็จสิ้นลง โดยในประเทศไทยนั้น การรับรองบุตรมีผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันที่บิดาได้จดทะเบียนเป็นบุตร แต่ในประเทศญี่ปุ่น และอเมริกา มลรัฐ Michigan เมื่อเด็กได้รับการรับรองแล้ว ความสัมพันธ์ฉันท์บิดามารดาและบุตรจะเริ่มก่อตั้งขึ้นโดยมีผลย้อนหลังไปจนถึงเวลาที่เด็กเกิด แต่ไม่เป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกที่ได้มาก่อนมีการรับรองบุตร ความเป็นบุตรที่มีผลย้อนหลังไปจนถึงวันที่เด็กเกิดทำให้เด็กมีสิทธิรับมรดกของบิดามารดา มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ในระหว่างบุตรและผู้รับรองบุตร รวมทั้งทำให้บิดาหรือมารดาที่รับรองบุตรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรด้วย

ในเรื่องผลของการรับรองบุตร มีเพียงประเทศไทยและประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพียงเท่านั้น ที่มีผลทำให้เด็กมีสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา แตกต่างจากในประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น การรับรองบุตรนั้นมีผลทำให้บุตรมีสิทธิบางประการเพิ่มขึ้น เช่น การได้รับการอุปการะเลี้ยงดู การได้รับมรดก หรือในประเทศสหรัฐอเมริกา การรับรองบุตรมีผลให้เด็กนั้นได้รับสิทธิเท่าเทียมกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายทุกประการ แต่ทั้งนี้ การรับรองบุตรของประเทศต่างๆ ดังกล่าวไม่ทำให้บุตรที่รับรองนั้นเปลี่ยนสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ดังเช่นในประเทศไทยหรือประเทศสวิตเซอร์แลนด์ บุตรนั้นยังคงมีสถานะเป็นบุตรนอกสมรสของบิดาอยู่

เมื่อบุตรได้รับการรับรองจากบิดาแล้ว หากในภายหลังเกิดข้อเท็จจริงที่ว่า บุคคลดังกล่าวไม่ใช่บิดาที่แท้จริง ก็สามารถเพิกถอนได้ ซึ่งตามกฎหมายไทยและญี่ปุ่นนั้นได้มีหลักว่า บิดาหรือมารดาผู้ซึ่งได้ทำการรับรองเด็กเป็นบุตร ย่อมไม่สามารถเพิกถอนการรับรองบุตรได้ เว้นเสียแต่ว่า ผู้ที่มารับรองนั้นมิใช่บิดาแท้จริงของตนผู้มีส่วนได้เสียก็สามารถเพิกถอนได้ โดยหลักการนี้ ในประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้ใช้หลักนี้เช่นเดียวกัน โดยหากปรากฏภายหลังว่ามีใช่บิดาที่แท้จริง ย่อมสามารถฟ้องเพิกถอนได้เช่นกัน

เมื่อได้พิจารณาถึงวิวัฒนาการและขั้นตอนทางกฎหมายในการรับเด็กเป็นบุตรของต่างประเทศเปรียบเทียบกับวิธีการทางกฎหมายของประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า กฎหมายไทยเกี่ยวกับเรื่องการรับรองบุตรมีหลักการที่ดีและเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเด็กแล้ว ดังเช่นในเรื่องของผลของการรับรองบุตร การจดทะเบียนรับรองบุตรมีผลทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายทันที เมื่อมีการจดทะเบียน ต่างจากกฎหมายในบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เด็กเพียงจะได้สิทธิบางประการจากการรับรองบุตรเท่านั้น ไม่เปลี่ยนสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาแต่อย่างใด แต่ตามกฎหมายของไทยนั้น การรับรองบุตรได้ให้สิทธิแก่บุตรเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาเลยทันทีที่จดทะเบียน ซึ่งในส่วนนี้เป็นข้อดีและเหมาะสมในการรับรองบุตรตามกฎหมายไทย

แต่ทั้งนี้ เจตนารมณ์ในท้ายที่สุดของการรับรองบุตรของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศไม่ได้แตกต่างกัน คือ ต้องการให้เด็กและบิดาที่ขอรับรองบุตรได้รับประโยชน์ร่วมกัน จากวิธีการที่กฎหมายกำหนดขึ้น แต่แบบวิธีต่าง ๆ ในการรับรองเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งบิดาและเด็กหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งข้อที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ วิธีการรับรองบุตรในต่างประเทศจะมีวิธีการที่หลากหลายกว่าของประเทศไทย โดยมีการวิวัฒนาการไปตามสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นที่แตกต่างกัน เพื่อเพิ่มความสะดวกและโอกาสในการรับรองบุตรของบิดาให้มากขึ้นโดยเฉพาะใน

กรณีฉุกเฉินเร่งด่วน เช่น การอนุญาตให้มีการรับรองบุตรในเอกสารมหาชนหรือพินัยกรรมด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้ การอนุญาตให้มีการรับรองบุตรในเอกสารมหาชนหรือในพินัยกรรมเช่นนั้นอาจเป็นวิธีการที่หละหลวมเกินไปในการเข้ารับรองบุตร ซึ่งอาจจะส่งผลร้ายแก่เด็กตามมาในภายหลัง หากท้ายสุดชายที่เข้ารับรองบุตรมิใช่บิดาที่แท้จริง¹

ในขณะเดียวกันบางประเทศก็มีการสร้างระบบการตรวจสอบบิดาที่ขอรับรองบุตรในกรณีปกติไว้อย่างรัดกุม เช่น การตรวจสอบทางพันธุกรรม (DNA) เพื่อป้องกันมิให้ได้บิดาผิดตัวจนนำไปสู่การฟ้องเพิกถอนในภายหลัง หรือการให้สิทธิตามกฎหมายแก่เด็กซึ่งบิดารับรองแล้ว เช่น สิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ได้รับการศึกษา ที่แม้จะไม่ได้ทำให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็มีสิทธิมากกว่าการรับมรดกของบิดา ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า พัฒนาการหรือวิวัฒนาการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองบุตรที่เกิดขึ้นในต่างประเทศนั้น กำลังมุ่งไปสู่วิธีการที่สะดวก รวดเร็ว รัดกุม และให้เด็กได้รับประโยชน์มากที่สุด

ในขณะที่วิธีการรับรองบุตรของประเทศไทย หากไม่นับรวมเรื่องบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วตามมาตรา 1627 ซึ่งศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยในคำพิพากษาว่าเป็นการรับรองบุตรโดยพฤตินัยอย่างหนึ่ง การรับรองบุตรตามกฎหมายไทยก็จะเหลือเพียงวิธีการ เดียว คือ การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ตามมาตรา 1548 เท่านั้น ซึ่งความประสงค์ของบิดาที่แท้จริงที่ต้องการให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายด้วยวิธีการนี้ มิใช่เรื่องง่ายที่จะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว โดยเฉพาะข้อที่ไม่สะดวกและความเข้มงวดของวิธีการรับรองบุตรตามมาตรา 1548 ที่สถานะความเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายจะเกิดขึ้นได้ต้องดำเนินการจดทะเบียนเท่านั้น แต่ทั้งนี้ การจดทะเบียนรับรองบุตรของไทยดังกล่าว กฎหมายก็ต้องการเพียงความยินยอมจากมารดาและเด็กเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากมีการสมยอมกันระหว่างชายอื่นที่มีไต่บิดาขอรับเด็กเป็นบุตรกับมารดาเด็กและเด็ก ก็สามารถดำเนินการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรโดยเลี่ยงการตรวจสอบจากศาลได้โดยง่าย ดังนั้น วิธีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยอาจจะไม่ได้เป็นวิธีการที่รัดกุมที่สุด และอาจจะเต็มไปด้วยขั้นตอนที่ไม่สมกับเจตนารมณ์ที่กฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองสถานะและประโยชน์จากความเป็น

¹ การรับรองบุตรในเอกสารมหาชนหรือพินัยกรรม อาจถือเป็นเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กเป็นบุตร อันเป็นผลให้มีการฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรได้ ตามมาตรา 1555 (3) ซึ่งบัญญัติว่า

“การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายให้มีได้ในกรณีดังต่อไปนี้
(3) เมื่อมีเอกสารของบิดาแสดงว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของตน”

บุตรชอบด้วยกฎหมายของเด็ก จึงจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้บิดาที่แท้จริงสามารถอาศัยวิธีการรับเด็กเป็นบุตรนี้ได้โดยสะดวกเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กที่จะได้รับ และเพิ่มเติมความรัดกุมด้วยการให้พิสูจน์ทางพันธุกรรม เพื่อป้องกันปัญหาเนื่องจากราตาและเด็กสมยอมให้ผู้อื่นเข้ามาจดทะเบียนแทน นอกจากนี้ ตามกฎหมายไทยซึ่งกำหนดให้บิดาสามารถเข้ารับรองบุตรได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใดก่อน หากในกรณีที่บิดาเป็นผู้เยาว์เนื่องจากความเป็นจริง ผู้เยาว์อาจจะยังอ่อนด้อยทั้งในความคิดและประสบการณ์ จึงอาจถูกหลอกลวงให้รับรองบุตรได้ง่าย หรือในกรณีที่บิดาเป็นบุคคลไร้ความสามารถ ซึ่งไม่อาจรับรองบุตรได้ แต่การที่ไม่สามารถรับรองบุตรอันแท้จริงของตนได้นั้น ย่อมขัดกับธรรมชาติที่แท้จริงของความ เป็นบิดาและบุตรต่อกัน ในกรณีเช่นนี้จึงควรมีผู้อนุบาลเป็นผู้แสดงการรับรองบุตรแทนได้ ดังนี้ในกรณีที่บิดายังเป็นผู้เยาว์หรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถ จึงควรมีมาตรการคุ้มครองการแสดงเจตนารับรองบุตรของผู้เยาว์หรือบุคคลไร้ความสามารถด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้สมเจตนาตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองบุตรในส่วนดังต่อไปนี้

1. ในเรื่องการรับรองบุตร การแสดงเจตนาการรับรองบุตรของบิดาในกรณีที่บิดาเป็นผู้เยาว์หรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถ เพื่อเป็นการคุ้มครองบิดาผู้มีความสามารถน้อยกว่าคนปกติธรรมดา ซึ่งอาจถูกหลอกลวงให้รับเป็นบิดาของเด็กหรือกระทำไปโดยไม่รู้ผิดชอบได้ง่าย ควรกำหนดให้ศาลเป็นผู้เข้ามาให้ความยินยอมด้วย ดังเช่นตามกฎหมายเยอรมันที่ได้กำหนดว่า หากบิดาเป็นผู้เยาว์อายุต่ำกว่า 7 ปี หรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถ ไม่สามารถแสดงการยอมรับความเป็นบิดาได้ด้วยตนเอง ต้องมีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเป็นผู้แสดงการยอมรับความเป็นบิดาแทน โดยต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ซึ่งไทยควรนำหลักในกฎหมายเยอรมันนี้มาเทียบเคียงใช้เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองบิดาซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถน้อย

2. การจดทะเบียนรับรองบุตรในกรณีปกติเพื่อให้เกิดความรัดกุมและป้องกันการแอบอ้างหรือการสมยอมระหว่าง มารดา เด็ก และ ผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ควรมีการกำหนดให้มีการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้ในการพิสูจน์ความเป็นบิดาของเด็ก เช่น การตรวจสอบทางพันธุกรรม (DNA) ดังเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อให้เด็กได้บิดาที่แท้จริงของตน โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกเพิกถอนความเป็นบิดา ด้วยเหตุว่าไม่ใช่บิดาที่แท้จริงในภายหลัง ซึ่งในปัจจุบันนั้นเทคโนโลยีทางด้านวิทยาศาสตร์ได้ก้าวไกลไปมากซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบทาง

พันธุกรรมนี้มีราคาถูกลงและผลมีความแม่นยำสูง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการพิสูจน์อย่างสิ้นข้อสงสัย จึงควรกำหนดให้ผลการตรวจสอบทางพันธุกรรมเป็นเอกสารอย่างหนึ่งประกอบการจดทะเบียนรับรองบุตรด้วย

3. ในกรณีที่บิดาต้องการรับรองบุตร แต่บุตรนั้นได้เสียชีวิตไปก่อนแล้ว ซึ่งตามกฎหมายมาตรา 1548 กฎหมายบังคับว่า การรับรองบุตรจะต้องได้รับความยินยอมจากบุตรและมารดา แต่เนื่องจากกรณีดังกล่าวนี้ เนื่องจากบุตรได้เสียชีวิตลงแล้วไม่สามารถให้ความยินยอมได้ โดยหากพิจารณาในทางข้อเท็จจริง หากบิดาและบุตรนั้นมีความสัมพันธ์เป็นบุตรและบิดากันจริง มีการอุปการะเลี้ยงดูกันมาเป็นเวลานาน แต่ด้วยบิดาไม่อาจสมรสกับมารดาของเด็กได้ เนื่องจากเหตุผลเองหรือฝ่ายมารดามีคู่สมรสอยู่แล้ว และบุตรได้เสียชีวิตลงก่อนมีการจดทะเบียนรับรองบุตร โดยที่เจตนากรณีตามกฎหมายในเรื่องการรับรองบุตรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุตรนอกสมรสได้รับสิทธิและประโยชน์ต่างๆ จากบิดาชอบด้วยกฎหมายเป็นหลัก ผลที่เกิดขึ้นตามมาไม่เพียงทำให้บิดาและบุตรที่บิดารับรองมีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกัน แต่ในขณะเดียวกันหากบุตรนอกสมรสที่เสียชีวิตลงก่อนเจ้ามรดก (บิดาที่รับรองบุตร) มีผู้สืบสันดานอยู่ด้วย ผู้สืบสันดานของบุตรที่เสียชีวิตลงย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนที่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639 ดังนั้น การเปิดโอกาสให้บิดาสามารถรับรองบุตรนอกสมรสที่ได้เสียชีวิตลงแล้วด้วยความสมัครใจของตน ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้สืบสันดานของบุตรนอกสมรส

ในเรื่องการรับรองบุตรที่ได้เสียชีวิตไปแล้วนั้น แม้ตามกฎหมายไทยได้มีบัญญัติกำหนดให้ผู้สืบสันดานของเด็กสามารถฟ้องคดีต่อบิดาขอให้รับเด็กเป็นบุตรได้ในกรณีที่เด็กตายลงในระหว่างที่เด็กยังมีสิทธิฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรอยู่ไว้ในมาตรา 1556 วรรค 4² แล้วก็ตาม แต่

² มาตรา 1556 วรรค 4 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กตายในระหว่างที่เด็กนั้นยังมีสิทธิฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรอยู่ ผู้สืบสันดานของเด็กจะฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก็ได้ ถ้าผู้สืบสันดานของเด็กได้รู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตรมาก่อนวันที่เด็กนั้นตาย ผู้สืบสันดานของเด็กจะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่เด็กนั้นตาย ถ้าผู้สืบสันดานของเด็กได้รู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตรภายหลังที่เด็กนั้นตาย ผู้สืบสันดานของเด็กจะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้เหตุดังกล่าว แต่ทั้งนี้ต้องไม่พ้นสิบปีนับแต่วันที่เด็กนั้นตาย”

ในกรณีดังกล่าวเป็นการฟ้องบังคับให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรโดยผู้สืบสันดานของเด็ก³ โดยในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรนำมาปรับใช้ในกรณีให้บิดาสามารถรับรองบุตรด้วยความสมัครใจของตนเองได้ด้วย โดยเทียบเคียงกับหลักกฎหมายในเรื่องผู้สืบสันดานของบุตรที่ตายแล้วสามารถฟ้องคดีให้รับเด็กเป็นบุตรดังกล่าว และ หลักกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นที่ได้บัญญัติให้มีการรับรองบุตรที่เสียชีวิตไปแล้วได้ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้สืบสันดานของเด็ก โดยเด็กนั้นต้องมีผู้สืบสันดานโดยตรงที่มีชีวิตอยู่ แต่หากเด็กนั้นไม่มีผู้สืบสันดาน บิดาย่อมไม่สามารถรับรองบุตรที่เสียชีวิตไปแล้วของตนได้

เนื่องจากการรับรองบุตรด้วยความสมัครใจตามมาตรา 1548 มีเงื่อนไขในการรับรองบุตรที่ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กและมารดา ซึ่งหากเด็กหรือมารดาไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาลเพียงเท่านั้น ตามมาตรา 1548 วรรคสาม ดังนั้น หากเด็กได้เสียชีวิตลงแล้ว เพื่อประโยชน์ของผู้สืบสันดานของเด็ก และเพื่อเป็นการตัดปัญหาในการตีความ คำว่า “ไม่อาจให้ความยินยอมได้” ว่าเป็นการรวมถึงในกรณีที่เด็กหรือมารดาเสียชีวิตลงไปแล้วด้วยหรือไม่ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรเพิ่มข้อความใน มาตรา 1548 วรรคสาม ดังต่อไปนี้

“ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดา หรือไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล ในกรณีที่เด็กเสียชีวิตลงแล้ว และมีผู้สืบสันดาน การจดทะเบียนเป็นบุตรสามารถกระทำได้โดยมีคำพิพากษาของศาล”

ซึ่งอย่างไรก็ดี ศาลต้องเป็นผู้ใช้วิจารณญาณในการตัดสินให้สามารถจดทะเบียนเป็นบุตร มีขั้นตอนในการกลั่นกรองจากศาลอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งรัดกุมและเหมาะสมเป็นธรรมต่อผู้สืบสันดานของเด็ก ให้ได้รับประโยชน์เช่นกัน

4. หลักการตามมาตรา 1557 (2) ที่ได้กำหนดว่าในกรณีที่บิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรด้วยความสมัครใจ มีผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา นับแต่วันที่จดทะเบียนเด็กเป็นบุตร ซึ่งไม่มีผลย้อนหลังไปถึงวันที่เด็กเกิด ดังนั้นทำให้ก่อนการจดทะเบียนรับรองบุตรด้วย

³ ผู้สืบสันดานของเด็ก หมายความว่าถึง บุตรชอบด้วยกฎหมายของเด็กและบุตรนอกสมรสที่บิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัย ตามมาตรา 1627 และตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1371-1372/2493 มารดาของเด็กไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ ไม่มีสิทธิฟ้องคดีให้รับเด็กเป็นบุตรเมื่อบุตรได้ตายลง

ความสมัครใจของบิดาเองนั้น เด็กมีฐานะเป็นบุตรนอกสมรสและอยู่ในอำนาจปกครองของมารดา แต่เพียงผู้เดียว โดยเด็กและบิดาไม่มีสิทธิใดๆ ต่อกันและกันเลย

แต่เนื่องจากในความเป็นจริง การรับรองความเป็นบุตรโดยการจดทะเบียนรับเด็กเป็น บุตรดังกล่าว เป็นไปโดยความสมัครใจของบิดาที่จะแสดงออกว่า เด็กคนนั้นเป็นบุตรของตน เป็นการยืนยันความเป็นบุตรซึ่งมีมาตั้งแต่เด็กเกิด ฉะนั้น สิทธิทั้งหลายของเด็กจึงควรจะย้อนหลังไป ด้วย การเว้นระยะเวลาไว้ให้เด็กนั้นไม่มีบิดาย่อมไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใดเลย เพราะว่าเป็นความจริงบิดาต้องการที่จะรับรองบุตรของตนให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้ว จึงควรให้มีผล ย้อนไปในเวลาที่เด็กเกิดด้วยเพื่อประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับ นอกจากนี้ ในต่างประเทศเช่น ตาม กฎหมายญี่ปุ่น และประเทศอเมริกา มลรัฐ Michigan ยังได้มีบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ให้การ รับรองบุตรมีผลย้อนหลังไปถึงวันที่เด็กเกิดด้วย โดยเฉพาะในมลรัฐ Michigan ซึ่งได้กำหนดว่าบุตร ที่ได้รับรองความเป็นบิดามารดานั้นมีสิทธิ สถานะ และหน้าที่เช่นเดียวกับบุตรที่เกิดในสมรสโดยมี ผลนับแต่วันที่เด็กเกิด ดังนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดแก่เด็ก จึงควรเทียบเคียงกฎหมายดังกล่าว โดยแก้ไขข้อความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1557 (2) ดังนี้

“มาตรา 1557 การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตาม มาตรา 1557 มีผลฯลฯ

(2) ย้อนหลังไปถึงวันที่เด็กเกิด ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร”

เพื่อให้ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรด้วยความสมัครใจ มีผลให้เด็กเป็น บุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาย้อนหลังไปถึงวันที่เด็กเกิดด้วย ทั้งนี้ แม้การที่ให้ผลย้อนหลังอาจ ก่อให้เกิดความยุ่งยากในเรื่องต่างๆ เช่นเรื่องการรับมรดก อาจทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงสิทธิ ทั่วๆ ไปที่มีการแบ่งมรดกไปแล้ว หรือการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูย้อนหลัง แต่ทั้งนี้ ทุกอย่างเป็นไป เพื่อประโยชน์สูงสุดอันที่จะได้แก่เด็ก ซึ่งความเป็นบุตรนอกสมรสมิใช่ความผิดของบุตร เมื่อบิดา สมัครใจที่จะรับเลี้ยงบุตรแล้ว บุตรควรมีสถานะที่พึงจะได้รับจากบิดาของตนเช่นบุตรชอบด้วย กฎหมายคนอื่น ๆ

5. ในเรื่องการฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองบุตร ที่กำหนดอายุความ ให้ผู้มีส่วนได้เสียจะต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้การจดทะเบียน แต่อย่างไรก็ตาม ห้าม ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน ตามมาตรา 1554 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวยังไม่ เหมาะสมและไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ สามารถแยกข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 กรณีผู้จดทะเบียนสำคัญผิดหรือถูกหลอกลวงว่าเด็กเป็นบุตรของตน หรือใน กรณีที่เด็ก หรือมารดาได้ให้ความยินยอมในการจดทะเบียนแก่ชายที่มาขอจดทะเบียนโดยเข้าใจ ว่าชายนั้นเป็นบิดาที่แท้จริง หรือถูกกลอุบายให้เข้าใจตามนั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนล่วงเลย ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้เพิกถอนการจดทะเบียนได้ ชายผู้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หรือ

เด็กและมารดาพึงทราบว่ามีไขบุตรหรือบิดาที่แท้จริงของตน แต่กฎหมายกำหนดให้ต้องฟ้องเพิกถอนภายในสามเดือนนับตั้งแต่วันที่จดทะเบียน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป เพราะระยะเวลาที่รู้ถึงเหตุเพิกถอนอาจจะกินระยะเวลานานเกินกว่าสามเดือนได้ ซึ่งหากให้นับแต่วันจดทะเบียนย่อมจะทำให้โอกาสที่บุคคลเหล่านี้จะใช้สิทธิเพิกถอนการจดทะเบียนให้ทันภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดเป็นไปได้ยากหรือไม่ได้เลย

ดังนั้น ในกรณีที่ผู้จดทะเบียนสำคัญผิดหรือถูกหลอกลวงด้วยกลฉ้อฉลว่าเด็กเป็นบุตรของตน หรือ เด็กและมารดาได้ให้ความยินยอมในการจดทะเบียนแก่ชายที่มาขอจดทะเบียน โดยเข้าใจว่าชายนั้นเป็นบิดาที่แท้จริง หรือถูกกลฉ้อฉลให้เข้าใจตามนั้น อายุความน่าจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่รู้ว่าเด็กมีไขบุตร หรือชายนั้นมีไขบิดาที่แท้จริง และควรจะต้องฟ้องภายในสามเดือนนับตั้งแต่วันที่รู้เหตุนั้น แต่อย่างไรก็ตามจะต้องฟ้องภายใน 10 ปีนับแต่วันจดทะเบียน⁴

5.2 ในกรณีที่ชายซึ่งเป็นผู้จดทะเบียนรับรองบุตรถูกข่มขู่ให้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรของตนโดยที่เด็กมีไขบุตรที่แท้จริงของตน หรือในกรณีที่มารดาหรือเด็กได้ให้ความยินยอมไปในวันที่จดทะเบียนเพราะถูกข่มขู่ ในกรณีเหล่านี้หากมีการถูกข่มขู่ตลอดมาไม่ให้ฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองบุตรจนล่วงเลยระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้เพิกถอนการจดทะเบียนแล้วนั้น การบังคับใช้อายุความสามเดือนหรือสิบปีแล้วแต่กรณี กฎหมายกำหนดยอมไม่เป็นธรรมสำหรับบุคคลที่ตกอยู่ในสภาวะเช่นนั้น ในกรณีเช่นนี้ อาจเทียบเคียงจากหลักกฎหมายของเยอรมัน ซึ่งตามปรกติการโต้แย้งเพิกถอนความเป็นบิดานั้นทำได้โดยการฟ้องคดีต่อศาลภายในสองปีนับแต่รู้ถึงเหตุการณ์ที่ได้แย้งความเป็นบิดา หรือ สองปีนับจากที่เด็กได้รู้ถึงการรับรองบุตร แต่หากเป็นกรณีที่ถูกละเมิดไม่ให้คัดค้านแล้วอายุความสองปีดังกล่าวจะไม่ใช้บังคับเมื่อได้ปรับให้สอดคล้องกับกฎหมายไทยแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีที่ผู้จดทะเบียนถูกข่มขู่ให้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรโดยที่เด็กมีไขบุตรที่แท้จริง หรือเด็กและมารดาถูกข่มขู่ให้ให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับรองบุตรโดยชายที่ไม่ใช่บิดาที่แท้จริง การฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนรับรองบุตร ควรจะต้องฟ้องภายในสามเดือนนับตั้งแต่วันที่พ้นจากการถูกข่มขู่ ไม่

⁴ ระยะเวลาดังกล่าวเทียบเคียงกับมาตรา 1506 วรรค 3 ในเรื่องสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกกลฉ้อฉล คู่สมรสที่ถูกกลฉ้อฉลต้องใช้สิทธิขอเพิกถอนการสมรสภายในเวลาเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันที่รู้หรือควรได้รู้ถึงกลฉ้อฉล หรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันสมรสถ้าหากมิได้รู้ถึงกลฉ้อฉลนั้น

ว่าการรับรองบุตรจะผ่านมานานเท่าไรไม่สำคัญ⁵ หากว่าการชำมชู่ยังคงมีอยู่ตลอดมา แต่เมื่อการถูกชำมชู่สิ้นสุดลงก็ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่พ้นจากการถูกชำมชู่ ซึ่งน่าจะทำให้เกิดความเป็นธรรมได้สูงสุดด้วยอายุความนี้

ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1554 เป็นวรรคสอง และ วรรคสาม ดังนี้

“มาตรา 1554 ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร เพราะเหตุว่าผู้ขอให้จดทะเบียนนั้นมิใช่บิดาก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้การจดทะเบียนนั้น อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน

สิทธิการขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเพราะเหตุสำคัญผิดหรือกลฉ้อฉลเป็นอันระงับไปเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วสามเดือนนับแต่วันที่รู้ว่าเด็กมิใช่บุตร หรือเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วสิบปีนับแต่วันที่ได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร

สิทธิการขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเพราะถูกชำมชู่เป็นอันระงับไปเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วสามเดือนนับแต่วันที่พ้นจากการถูกชำมชู่”

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาไปตามสังคม รวมถึงในเรื่องการรับรองบุตรก็เช่นกัน แม้ว่าหลักการต่างๆ ในเรื่องการรับรองบุตรของไทยนั้นจะมีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่บุตรนอกสมรสอยู่มากก็ตาม แต่ทั้งนี้ในบางเรื่องดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น ควรปรับให้สอดคล้องและทันสมัยกับสภาพสังคม ตลอดจนการวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าในปัจจุบัน โดยเป็นไปเพื่อสิทธิและประโยชน์สูงสุดแก่เด็กที่เกิดนอกสมรสที่จะได้มีโอกาสเป็นบุตรชอบกฎหมายโดยวิธีการรับรองด้วยความสมัครใจของบิดา

⁵ เมื่อได้เทียบเคียงกับเรื่อง สิทธิในการเพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะถูกชำมชู่ ตามมาตรา 1507 คู่สมรสที่ถูกชำมชู่จะต้องใช้สิทธิขอเพิกถอนเสียภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันพ้นจากการชำมชู่ แต่ทั้งนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าในเรื่องการรับรองบุตรนั้น ระยะเวลาหนึ่งปีนั้นยาวนานเกินไป จึงเห็นควรกำหนดไว้เพียงสามเดือน